

ESAT RIZA BEY'İN KÜLLİYATINA GİRMEMİŞ ŞİİRLERİ*

Ramis KARABULUT**

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, II. Meşrutiyet Devri şairlerinden Esat Rıza Bey'in şiir külliyyatına dergi ve gazetelerde kalmış ve bugüne kadar tespit edilememiş yedi adet şiir ilave etmektir. 2015 yılında *Balkan Savaşı Şairi Esat Rıza Bey ve Bütün Şiirleri* adlı bir çalışma yayımlamıştık. Sonraki çalışmalarımızda Esat Rıza Bey'in bu kitapta yer almayan yedi adet şiirini *Mehtap Mecmuası* ve *Fırtına Gazetesi*'nde tespit ettik. Esat Rıza'nın külliyyatının tamamlaması açısından bu şiirlerin yayımlanması zarureti hâsıl oldu. Makalede bu şiirler, yeni Türk harflerine aktarılarak "Metinler" başlığı altında verilmiştir. Ayrıca bu şiirlerin yayımlandığı dönemin şartları içinde çeşitli özelliklerinden bahsedilmiştir. Buradan hareketle bu şiirlerin Esat Rıza'nın bütün şiirleri içinde nerede ve nasıl değerlendirilmeleri gerektiğine dair tespitler yapılmıştır. Bu şiirlerden birinin Mehmet Akif'e ithaf edilmesinden hareketle Mehmet Akif'in şair üzerindeki etkisine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: II. Meşrutiyet basını, Mehtap Mecmuası, Fırtına Gazetesi, Esat Rıza, Mehmet Akif

---

* Makalenin Geliş Tarihi: 26.12.2016 Kabul Tarihi: 08. 03. 2017

** Yrd. Doç. Dr., Ömer Halisdemir Üni. FEF, TDE Böl. Öğr. Üyesi, rkarabulut611@hotmail.com

THE POEMS THAT ARE NOT INCLUDED IN ESAT RIZA'S OEUVRE

ABSTRACT

The purpose of this study is to add seven poems that have remained in magazines and newspapers and have not been identified so far in the poem corpus of Esat Rıza Bey, one of the poets of the Second Constitutionalist period. We have published a book named *Balkan Savaşı Şairi Esat Rıza Bey ve Bütün Şiirleri (Esat Rıza Bey, the Poet of Balkan Wars, and All His Poems)* in 2015. Thereafter, we have identified Esat Rıza's seven poems published on *Mehtap Mecmuası* (name of the magazine) and *Fırtına Gazetesi* (name of the newspaper) but regrettably not included in this study. Thus, the necessity of publishing these poems in terms of completing the poem corpus occurred. These poems were transliterated into the new Turkish letters and given on the title of "Texts". In addition, we have mentioned various characteristics of these poems together with the period when they were published, and so evaluated and appreciated them concerning Esat Rıza's all poems. Mehmet Akif's influence on Esat Rıza is also touched upon as these poems are dedicated to Mehmet Akif.

Keywords: Second Constitutionalist Period press, *Mehtap* magazine, *Fırtına* newspaper, Esat Rıza, Mehmet Akif

GİRİŞ

II. Meşrutiyet Devri (23 Temmuz 1908 - 29 Ekim 1923)'nde Türk basın hayatında ani bir canlanma olmuştur. Türkiye, II. Abdülhamit'in baskıcı yönetimi (1876 - 1908)'nin ardından ortaya çıkan aşırı serbest ortam ve sıkı bir Basın Kanunu'nun olmaması dolayısıyla ilk yıllarda aşırı bir dergi ve gazete bolluğuna sahne olmuştur. Bu hususta Prof. Dr. Nazım Hikmet Polat'ın verdiği şu bilgiler dikkat çekicidir:

"II. Meşrutiyet Devri, Türk basın hayatının birden bire canlanıp geliştiği bir dönemdir. Bu canlılığın yapıcı ve yönlendirici sebebi, toplumun topyekûn kabullendiği çok partili parlamenter demokratik hayattır. Basını sıkı bir biçimde denetleyen, idareden, adeta hiçbir kısıtlayıcılığı bulunmayan bir döneme geçilmesi, siyasî, ticarî, edebî gayret sahipleri yanında tamamen amatör/heveskâr hislerle davrananları da cesaretlendirmiştir. Bu durum, yaklaşık olarak bir yıl sürmüş, 1909'da çıkarılan Basın Kanunu ile gazete ve dergi yayımlanması önceden beyan esasına bağlanmış, fakat süreli yayın bereketi 1913'e kadar, düşen bir hızla da olsa devam etmiştir (Polat, 2005, s. 19)."

Dönemin meşhur gazetecisi ve matbaacısı Süleyman Tefik (Özzorluoğlu)'in anılarında da bu konu "Gazete Tufanı" başlığı altında şu satırlarla dile getirilmiştir:

“O günlerde Babıâli Caddesi görülmeye şayandı. Her eli kalem tutan muharrir olmuştu. Cebinde beş - on kuruşu olan bir gazete çıkarmaya, parası olmayan birçok adamlar da evlerini, barklarını, eşyalarını satarak bedeliyle bir matbaa kurup gazete çıkarmaya başladı. Çünkü herkes en kolay ve çabuk para kazanmak ve zengin olmak için çarenin gazetecilik olduğunu sanıyorlardı (Özzorluoğlu, 2011, s. 253).”

Böyle canlı bir basın hayatının Türk kültürü ve edebiyatı için bir zenginlik olduğu açıktır. Fakat bu durum başka zorlukları da birlikte getirmektedir: Şöyle ki, dönemin yazar ve şairlerinin çoğunun eserlerini ilk olarak sayısı çok ve kısa ömürlü olan basın organlarında yayımlamaları ve bu basın organlarının tam bir tahlilî fihristinin henüz yapılmamış olması, monografik çalışmalar yapan ve metin yayımlamaya çalışan araştırmacıların işini oldukça zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla 2015 yılında yayımladığımız *Balkan Savaşı Şairi Esat Rıza Bey ve Bütün Şiirleri* (2015) adlı çalışmamız neredeyse tamamen dönemin basın organlarına dayalı bir çalışma olduğu için, sonradan tespit edebildiğimiz *Mehtap Mecmuası* ve *Fırtına Gazetesi*'ndeki şiirler bu çalışmanın dışında kalmıştır.

KÜLLİYATI TAMAMLAMA İHTİYACI VE İLAVELER

Bugün Esat Rıza Bey'e ait sonradan tespit ettiğimiz bu şiirleri yeni harflere aktarıp yayımlayarak külliyata ilave etmek mecburiyeti hâsıl olmuştur. Bu şiirler *Mehtap Mecmuası* ve sadece altı sayı yayımlanabilen *Fırtına*³ adlı gazetede yer almıştır. Yayım sırasına göre şiirlerin metinleri, bu yazının sonuna eklenmiştir. *Mehtap Mecmuası*'nda şairin *Kadın* (1) ve *Kadın* (2) adlı iki şiiri bulunmaktadır. Dört sayfa olarak çıkan *Fırtına Gazetesi*'nde ise üç ya da dördüncü sayfalardaki "Kısm-ı Edebî" sütununda toplam beş şiiri bulunmaktadır. Şiirlerin künyeleri ve konuları şöyledir:

Kadın (1), *Mehtap Mecmuası*, nr. 8, 29 Ağustos 1327, s. 93-94 (Kadınların yıldızlarla özdeşleştirildiği ve yüceltildiği bir şiir.).

³ *Meptab* (Edebî, fennî, ictimaî, teceddüt ve inkılâb-ı fikriyeye hadim ceride-i üsbüiyedir.)'ın 18 sayısına ulaşabildik. Dergi 10 Temmuz 1327 – 1 Mart 1328 tarihleri arasında 18 sayı yayımlanmış. İlk 15 sayı *Mehtap*, son üç sayı ise *Şebtap* adıyla çıkmıştır. Ayrıntı için bk. Hakkı Tarık Us Kütüphanesi no. 2358. *Fırtına Gazetesi*'nin Milli Kütüphane'de 1962 ŞÇ 140 numarada kayıtlı 6 sayısına ulaşabildik. İlk sayısı 11 Ağustos 1327 (24 Ağustos 1911) tarihinde haftalık olarak çıkan gazetenin başlık klîşesindeki künyesi şöyledir: “Terakkiperver gençlerin nâşir-i efkârı... Müstakil ve Serbest gazetedir. Sahib-i İmtiyaz: Köstenceli Himmetzade Sudi, Müdür ve Muharriri: Ergirili Ahmet Cevdet, Adres: Babıâli Civarında Ebussuud Caddesinde Necm-i İstikbal Matbaası (İstanbul).”

Kadın (2), *Mehtap Mecmuası*, nr.14, 13 Teşrinievvel 1327, s. 189. (Kadınların Zühre yıldızına benzetilerek yüceltildiği bir şiir.).

10 Temmuz Yangını, *Fırtına Gazetesi*, nr. 1, 11 Ağustos 1327 (24 Ağustos 1911), s. 3-4 (24 Temmuz 1911 tarihinde II. Meşrutiyet'in ilanı gününde çıkan meşhur "Aksaray Yangını"nın⁴ yol açtığı mağduriyetleri anlatan sosyal içerikli bir şiir.).

Sa'y Et!, *Fırtına Gazetesi*, nr. 2, 17 Ağustos 1327 (30 Ağustos 1911), s. 4 (Gerilikten kurtulmanın tek yolu olarak çalışmayı öğütleyen öğretici bir şiir.).

Çalış!, *Fırtına Gazetesi*, nr. 3, 25 Ağustos 1327 (7 Eylül 1911), s. 4 (Gerilikten kurtulmanın tek yolu olarak çalışmayı öğütleyen öğretici bir şiir.).

Osmanlı Bayrağı, *Fırtına Gazetesi*, nr. 5, 8 Eylül 1327 (21 Eylül 1911), s. 4 (Bayrak sevgisini aşlamayı amaçlayan hamasî bir şiir.).

Osmanlı Yurdu, *Fırtına Gazetesi*, nr. 6, 16 Eylül 1327 (29 Eylül 1911), s. 4 (Yurt sevgisi konulu hamasî bir şiir.).

Yukarıda adı geçen çalışmamızdan biliyoruz ki, Esat Rıza Bey'in ilk şiiri Kastamonu'da çıkarılan *Tiraje Mecmuası*'nda Nisan – Mayıs 1911'de yayımlanmıştır. Şairin aynı yılın 11 ve 18 Nisan tarihlerinde de *Kadın* adlı dergide yine *Kadın* isimli iki şiiri yayımlanmıştır (Karabulut 2015, s. 108-109). İlginçtir ki aynı yılın Ağustos ve Ekim aylarında da yukarıdaki listede görüldüğü gibi *Kadın* (1) ve *Kadın* (2) adlarıyla iki şiir daha yayımladığını öğreniyoruz. Böylece şairin *Kadın* adlı dört şiirinin olduğu tespit edilmiştir. Her dört şiiri de değerlendirdiğimizde bunların, tamamen Edebiyat-ı Cedide ve Fecr-i Atî estetiğine uygun bir içerik, dil ve üslubu yansıttıkları görülmektedir. Kadın konusunu işleyen bu dört şiirin ortak bir yanı da kadınların hep kozmik varlıklarla özdeşleştirilerek anlatılmış olmasıdır:

Yavaş yavaş dönüyordu beyaz sehâbıyla,
Bulutlarıyla semâ, kûhsâra benzerdi.
Uzakta sanki kamer bir sahîfe-i zerdî,
Kıbâb-ı aşka bütün münteşirdi yıldızlar...

⁴ Bizzat bu yangınlara şahitlik eden gazeteci Süleyman Tevfik (Özzorluoğlu)'in "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Elli Yıllık Hatıralarım" adlı eserinde ayrıntılı bilgi verilmektedir: "10 Temmuz Büyük Yangını: Meşrutiyet ilanının sene-i devriyesi olan 10 Temmuz Salı günü bir dostumu ziyaret etmek üzere Büyükdere'ye gitmiştim. Dönerken saat dokuz raddelerinde vapurun köprüye yanaştığı sırada herkes Haliç'e doğru bakmaya başladılar. Büyük bir yangın var, sesleri duyuluyordu, ben de hemen o tarafa koşarak baktım." Ayrıntılar için bk. (Süleyman Tevfik, 2011, s. 348 - 350).

Yukarıda künyelerini verdiğimiz *Fırtına*'daki şiirler ise görüldüğü gibi Ağustos – Eylül 1911'de yayımlanmıştır. Öyleyse bu şiirleri kronolojik olarak *Tiraje Mecmuası*'ndaki şiirlerden hemen sonraya koymak ve ona göre değerlendirmek gerekir. Biz, adı geçen çalışmamızda şairin, ilk dönem şiirlerinde Fecr-i Âtî estetiğine uygun ferdiyetçi bir sanat görüşünde olduğunu ve daha ziyade aşk konusunda yoğunlaştığını, Balkan Savaşı (1912 – 1913) sonlarına doğru Türkçülük Akımı ve Millî Edebiyat Hareketi'ne yöneldiğini söylemiştik (Karabulut, 2015, s. 30-36). Ancak yukarıda künyeleri verilen şiirler, bu değerlendirmeyi biraz daha genişletmemizi gerektirmektedir:

Bu hususlardan birincisi yukarıda künyesini verdiğimiz metinlerden *10 Temmuz Yangını* adlı şiirde İslamcı bir dünya görüşü ve sosyal faydacı bir yaklaşım ortaya konmuştur. Ayrıca anlamlı bir şekilde “Üstad Mehmet Âkif Bey'e” şeklinde ithaf edilen şiirde bu husus şöyle ifade edilmektedir:

Duyuldu bak gecenin zulmetinde bir nûşîn
Sadâ, sadâ-yı Kur'ânî
Önünden hep kaçıyor, durmayıp da yangın anın
Fakat kelâm-ı Rahmânî
Yetiştî dest-i kavîsi harîka... Tuttu metin
O nâr- ı sâili birden çevirdi etrafı:
Kapandı şimdi harîkın cihân yutan ağzı!

Şairin o dönemin İslamcılık ideolojisinin önemli isimlerinden Mehmet Akif'i “üstâd” kabul etmesi ve sosyal felaket zamanlarında Kur'an'ın sesine sığınma arzusu onun dinî hassasiyetini göstermektedir. Gerçi Esat Rıza'nın sonraki şiirlerinde de dinî duygular güçlü olmasına karşın sonraları Türkçülük akımının daha çok etkisinde olduğu *Kin* adlı şiir kitabında açıkça görülür (Karabulut, 2015, s. 69 - 103). Şüphesiz ki kültürel anlamda kaldığı müddetçe bu iki duygu birbirine muhalif değildir.

Bu söylediklerimize ilave olarak dikkati çeken ikinci bir husus da şairin bu şiirlerin yayımlandığı 1911 sonbaharında “vatan” anlayışının “Osmanlılık ideolojisi” doğrultusunda olmasıdır. Şiirlerin adları bile bu söylediğimizi doğrular niteliktedir: *Osmanlı Bayrağı*, *Osmanlı Yurdu* gibi... Hâlbuki de-ğindiğimiz çalışmamızda yer alan şairin diğer şiirlerinde böyle bir yaklaşıma rastlamamıştık. Bu durum aslında Balkanlardaki ayrılıkçı terör hareketlerinin alevlendiği dönemlere kadar bütün Türkçü aydınlar için geçerlidir.⁵

⁵ Meselâ Ziya Gökalp bile 1909'da *Peyman*'daki bütün yazılarında Osmanlıcıdır. Örnek olarak şu yazılarına bakılabilir. İyd-ı Millî (*Peyman*, Sayı: 4, 2 Recep 1327 / 6 Temmuz 1325 [19 Temmuz 1909], s.2.) Eskiler ve Yeniler (*Peyman*,

Bir başka husus da *Fırtına Gazetesi*'ndeki bu şiirlerin, aynı yılın ilkbaharında *Tiraje Mecmuası*'nda (Nisan – Mayıs 1911) ve daha sonra Mehtap'ta (Ağustos – Ekim 1911) yayımladığı şiirlerinin aksine sosyal içerikli olmalarıdır. Bunlarda yangın felâketi, yurt ve bayrak sevgisi, gerilikten kurtulmak için çalışkanlık gibi sosyal konular üzerine yoğunlaşmıştır. Ayrıca bu şiirlerde toplumu bilgilendirmek için didaktik bir tavır takınıldığı da açıkça görülmektedir.

Bu yedi şiir, şairin ilk dönem şiirlerinde olduğu gibi yine aruz ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Yine serbest müstezat ve sone nazım şekilleri kullanılmıştır. Dil ve üslûbun da yine Edebiyat-ı Cedide ve Fecr-i Âtî anlayışına uygun olduğu görülmektedir:

Uçardı cev-v-i fezâda... Zavallı insanlar,
Bu îd-i milleti tes'îd ederken... Ârâmsûz
Bir âteşin yed-i hevlinde inliyordu eyvanlar.

10 Temmuz Yangını adlı şiirden aldığımız bu mısralar, şairin ilk dönem şiirlerindeki dil ve üsluba uygun olduğunu göstermektedir. Farsça tamlamaların ağırlıkta olduğu bir Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmış bu şiirlerde anlamın yer yer kapalı olduğunu ve sanatlı bir söyleyişin egemen olduğu söyleyebiliriz.

SONUÇ

Bütün bunlardan sonra Esat Rıza'nın bu yedi şiirini ve nesirlerini de yeniden değerlendirerek "Balkan Savaşı Şairi Esat Rıza Bey ve Bütün Şiirleri" (2015) adlı çalışmamızın ikinci baskısını yapma zorunluluğu da ortaya çıkmıştır. Bu konuyla ilgili olarak çalışmamızla ilgili değerlendirmelerde bulunan Prof. Dr. İnci Enginün, şöyle bir temennide de bulunmuştur:

“Esat Rıza'nın Büyük Duygu'da çıkmış on dokuz yazısının listesini de Ramis Karabulut vermiş. Keşke onları da neşretseydi diye düşündüm, çünkü makale isimleri dönemle ilgili olduğu gibi, kendisinin dünya görüşünü ve şiirlerinin konularını da açıklayacak nitelikte izlenimi uyandırdı (Enginün, 2015, s. 232).”

Umuyoruz ki kısa zamanda yeni bilgilere ve metinlere ulaşırız ve bu gibi tavsiyeleri de dikkate alarak adı geçen çalışmamızın genişletilmiş ve gözden geçirilmiş yeni bir baskısını yapabiliriz.

---

sayı: 6, 16 Recep 1327 / 20 Temmuz 1325 [2Ağustos 1909], s.1), Medreseler (*Peyman*, Sayı: 6, 16 Recep 1327 / 20 Temmuz 1325 [2 Ağustos 1909], s. 2-3).

KAYNAKLAR

- Büyük Duygu* (Mecmuası) (1329 / 1913), 1 - 26, İstanbul: Cemiyet Kütüphanesi.
- Enginün, İ. (2015). Balkan Savaşı Şairi Esat Rıza Bey ve Bütün Şiirleri, *Yeni Türk Edebiyatı*, 11, 231 -234.
- Fırtına* (Gazetesi) (1327 / 1911), 1 – 6, İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası.
- Karabulut, R. (2015). *Balkan Savaşı Şairi Esat Rıza Bey ve Bütün Şiirleri*, Ankara: Bizim Büro Yayınevi.
- Mehtap* (Mecmuası) (1327 / 1911), 1 – 18, İstanbul: Tanin Matbaası.
- Özzorluoğlu, S. T. (2011). II. *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Elli Yıllık Hatıralarım* (hz. Tahsin YILDIRIM – Şaban ÖZDEMİR). İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Polat, N. H. (2005). *Rübab Mecmuası Ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür - Edebiyat Hayatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- _____ (2012). *Yenileşme Devri Türk Edebiyatından Çizgiler*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Peyman* (Gazetesi) (1325 / 1909), Diyarbakır.

METİNLER

KADIN (1)

Yavaş yavaş dönüyordu beyaz sehâbıyla,
Bulutlarıyla semâ, kûhsâra benzerdi.
Uzakta sanki kamer bir sahîfe-i zerdi,
Kıbâb-ı aşka bütün münteşirdi yıldızlar...

Biraz ilerde güzel Zühre âb u tâbıyla
Zemine arz-ı cemâl eyliyordu, hâzırdı,
Kemâl-i şa'sa'sıyla cihâna nâzırdı,
Verirdi kalbe hazîn bir lika-yı hoş-manzar...

Mecerrelerle müzeyyen uzakta parlarken,
Semâda hep ona ecrâm perestîş eylerdi.
Sehâb, Zühre'yi koynunda gizli saklarken,

Şerâreler yine âfâkı gark-ı nûr etti:
Kadın ki: Fıtnat-ı aşkın gümüş şerâresidir,
Kadın kıbâb-ı garâmın bedî' Zühre'sidir.

5 Şubat 326

(Mehtap Mecmuası, nr. 8, 29 Ağustos 1327, s. 93-94)

KADIN (2)

Telebbüs eyleyerek bir libâs-ı mâtem ufuk,
Bütün fezâyı siyâh bir sehâba gark etmiş.
Uçar sevâd-ı fezâda ipekli bir lerziş,
Saçar bu sisli zemîne zilâl-ı evhâmı.

Döker bu lerziş-i evhâm, kulûba âlâmı.
Ne bir rakîk-i hayat var, ne bir küçük revzen!...
Hayır... Hayır ne dedim yok mu bir ümit?... Birden,
Siyâh ufukların altında bir zıyâ bulduk.

Göründü şi'r ile mâli gümüş deriçeleri,
Behişt-i şevk ü ümidin güneş hazîneleri.
Bütün hayat serâser, şua'a kalb oldu,

Göründü meclis-i hilkatte bir güzel bânû:
Kadın ki: İsmet-i rûhun güher-i defnesidir,
Kadın: Zemîn-i Behişt'in hüsn-i deriçesidir.

20 Mart 327

(Mehtap Mecmuası, nr.14, 13 Teşrinievvel 1327, s. 189)

10 TEMMUZ YANGINI

-Üstad Mehmet Akif Bey'e-

Sükûn içinde cihânlar, huzûr içinde bütün,
Nücûm-ı şevk ü sürûr parlıyordu yüzlerde!...
Yarıp sükûn u huzûru: Bugünkü On Temmuz.
Bugünkü yevm-i saâdin sadâ-yı tes'îdi,
Uçardı cevî-i fezâda... Zavallı insanlar,
Bu îd-i milleti tes'îd ederken... Ârâmsûz
Bir âteşin yed-i hevlinde inliyordu eyvanlar.
Bu cüz-i ferd-i Cehennem kalıp da bir ukde,
Bir ukde-i müteelim düğümleyip de bugün
Bu îd-i milleti hep hüzn ü ye'se kalbetti.
Bütün cihâmı kesâfetli, gamlı pür-şiddet
Duman ketibesi sarmıştı... Her taraf mahsur,
Semâya doğru uçan bir bulutla mahsurdu.
Tecessüm eyledi muzlim ve kanlı pür-tenevvür
Hücum ederdi şarabî bir âteş-i mevfûr
Ederdi fırtınalar, dalgalarla dev- âsâ
Bütün bu nar-ı nühâs-ı cihâmı hep imha!...
Bu halk râh-ı felâket, felâket-i deycûr
İçinde sızlanarak şu'le-i necât arıyor:
Kiminde bir iri yastık, kiminde bir filcân,

Olur bu halka bir âteş yağan küçük meydan;
Kemal-i samt ile gâyet elim bir mesken.
Bakın şu bahçeye erkek, kadın, çocukla dolu,
Bakın şu arsaya bir mahşer-i inas u zükûr...
Yığılmış ortada eşya öbek öbek... Yanına
Zavallı bir de kadıncık oturmuş ağlayarak
Ederdi gizlice feryâd... Eliyle bağlayarak
Yanıdaki duran eşyayı: Yandık âh yandık!
Diyor... Kiminde ufak bir enîn-i pür- rikkat
Harikı anlatıyor... Hem küçükçe bir sandık
Elinde tutmuş inilder ve sandığı canına
Sokup da gizlemek ister zavallı pür-şîven!...
Diğer tarafta harik pek ziyade azgındı,
Koşardı sanki yemek maksad[ıyla] etrâfi.

***

Geceydi... Kalb-i felâkette inliyor efgân,
Geceydi... Sanki karanlık felâketin asabı
Haşin nüzûlü gibi ufka çöktü... Pek müz'ic
Olan lehib yine etrâfi mahv eder yeksan.
Değil şarâb bu sefer kendisinde parlak bir
Hazîn kırmızılık çarpıyordu enzâra!
Ateşleriyle bu yangın ederdı hep tetvic
Bütün cihanı, bütün âsümânı, mehtâbı.
Gelin tavırlı duran hânelerle dükkânlar,
Mesâcidi sarıyor sanki bir ateşten tül!
Ve sarmış olduğu anda erirdi eyvanlar
Bu tül nedir, ne kadar çok ki: Bitmiyor... Nâir
Bir iştiyak ile günü kucaklatırdı süyûl
Süyûl nâra ki: Benzer mezehheb enhâra.
Biraz ilerde melâhatlı, şûh bir kadın
Hazin sesi işitildi. Diyor ki: Rûhum, içim,
İçim sıkıldı hadin şimdi gezmeye gidelim!
Duyuldu bak gecenin zulmetinde bir nûşîn
Sadâ, sadâ-yı Kur'ânî
Önünden hep kaçıyor, durmayıp da yangın onun
Fakat kelâm-ı Rahmânî
Yetiştı dest-i kavisi harîka... Tuttu metin
O nâr- ı sâili birden çevirdi etrâfi:
Kapandı şimdi harîkin cihân yutan ağzı!

***

Sabahtı... Herkes uyanmış çoluk çocuk uyanık
Sabah serinliği çökmüşken ortalık yine bir
Hararetin yed-i kahrında inliyor, sâbîr.
Sefâlet... İşte cehennem-likası... Zâhirdi
Sefâleti beşerin pek acıklı Bâhirdi.
O yanda bir ucu yanmış samanlı bir yastık

Bu yanda bir iri ayna sefâlete ma'kes
İlerde yatmış uyur bir yetim, bir bîkes
Öbür tarafta oturmuş da bir kadın ağlar
Beşikteki çocuğu bir eliyle hep sallar
Diğer tarafta melûl bir zavallı dinleniyor
Hesap edip duruyor kendisince söyleniyor
Diyor ki: Kalmadı yurdum, ne yapmalı bilmem!
Sokakta böyle oturmak olur mu bir âdem?
Nedense hâsılı eşyası darmadağın olmuş,
Yatar onun üzerinde bir ihtiyar bî-hûş,
Yine bitmiyor ne tükenmez bu milletin çilesi,
Kadın, çocuk müteferrik sefaletin müzesi!...
Siyah pencereler; kör gözüyle enkazın
İçinde yükselerek eyliyordu istihzâ,
Yıkık duvarları sanki sırttı bir mevtâ
Misal-i gadrine bî-şüphe çarh-ı nâ-sâzın,
Tebessüm etti cihânın bu hâl-i gafletine.
Sırttı, güldü bu insanların felâketine!...
Cihânda nerde felâket birer kine-i zulm,
Birer bulut gibi çökmüş de fevk-i re'simize
Teşekkül etti felâketten ah bir kubbe!...
Tutar bu kubbe altında yükselen bacalar,
Fakat uzun bacalar hep yıkılmaya mahkûm
Birer birer yıkılırken diyor ki bî-şüphe:
"Tahammül eyleyemem ben bu hâle!" Bir mi'sâr
İçinde inleyerek kendini fedâ eyler,
Düşer ağırca bu sath-ı felâket-âmize.
Felâket âh yed-i gadrinde mahv için beşeri:
İlerliyor, koşuyordu ve sanki bir ejder
İhânetiyle nüzûl eyliyordu şimdi yere:
Fakat Âlihe-i Ekbere,
Açıldı halkın elleri.
"Sizin de kalbiniz elbet acır değil mi?..." Verin!
Verin şu gence, şu pîr-i sefâlet- encama!
"Verin şu dullara, yoksul kalan şu eytama."
"Verin enînine gâyet şu bir yığın beşerin!"

16 Temmuz 1327

(Fırtına Gazetesi, nr.1, 11 Ağustos 1327, s. 3-4)

SA'Y ET!

-Muhterem Kardeşim Ahmet Cevdet Bey'e-⁶
Sen nâsiye-i pâk ü nezîhinle münevver
Bir şu'le-i ferdâ gibisin bence muvakkar;
Ey kalbi bütün aşk-ı vatan, millet olan er,
Ey ruh-ı musaffâ, evet, ey ruh-ı mukmir!
Âmâlini bildim seni ettim yine tebcil
Ey cevdet-i âmâl ile me'cûr ve mübeşşer!
Ey feyz-i mübeccel, çalış ey zühre-i kemal;
Ey ufk-ı vatanda gözükken, şu'leli ahter!
Sînen dolu sevdâ-yı vatanla senin ey nûr
Ey nûr-ı müşâ'şa', evet, ey cevher-i ebher!
Rûyunda olur aşk-ı vatan duygusu manzûr.
Ey râh-ı vatanda çalışan cephe-i enver!
Sa'y et ki bugün millet için aşk-ı vatanla,
Me'cûr olasın yevm-i kıyâmette bu şanla!

13 Ağustos-1327

(*Fırtına, nr.2, 17Ağustos 1327, s. 4*)

ÇALIŞ!

-Kardeşim Sudi'ye-
Olur ummân-ı rûyunda zekâvet-i mûcizin dâim,⁷
Uyur sînende bir arslan ki aşk u şevk-ı millettir.
Mesheb-i nasıyen Sûdî! Parıldar fitnat-ı hâzım.
Teâlî-i vatandır hep emel; tenvîr-i fikrettir.

Bu ünlü, şanlı cephenle çalış sen dâimâ böyle.
Uyandır rûh-ı fikrette vatan sevdâsını uğraş!
Çalışmak feyz- i lâhûtî, çalış iska-yı feyz ile!
Bütün Osmanlılar olsun garîk-i nûr u lü'lü'-pâş.

Uyuşmuş cümle millet, bî-haber, hep hâb-ı gaflette,
Çalış telkîh-i hürriyyet edip dünyâyı bîdâr et!
Karanlık her taraf, hiçbir zıyâ yok kalb-i ümmette.

Umûmî ma'kes-i nûr et, çalış da neşr-i envâr et!
Çalış ki şems-i irfanın bugüne lem'a- pâş olsun,
Çalış efkârını neşret, cihân envâr ile dolsun!...

11 Ağustos

(*Fırtına, nr. 3, 25 Ağustos 1327, s. 4.*)

⁶ İkdâm gazetesini çıkaran Ahmet Cevdet Oran kastediliyor.

⁷ Şiirin bu mısraı gazetenin 5. sayısında şu şekilde tashih edilmiştir: "Tashih - Gaze-temizin 3. numarada son sahifedeki Esat Rıza Bey'in "Çalış!" manzumesinde: "Olur ummân-ı rûyunda zekâvet-i mûcizin dâim mısraı "Olur cephende envâr-ı zekâvet lem'a-ver dâim" suretinde olup yanlış basılmış olduğundan berâ-yı tashih arz olunur." (*Fırtına, nr. 5, 8 Eylül 1327, s. 4.*)

OSMANLI BAYRAĞI

-Alaattin Paşazâde Samih Fethi Bey'e-⁸

Ey kırmızı bayrak... Ne bu vechin, niye muğber?...
Hâlâ mı bu tozlar senin envârını örter?...
Ey kırmızı sancak... Sana Osmanlılar âşık,
Seyl-i nûr-ı hilâlinde olan tozları artık!...

Ey sâdece Osmanlı değil cümle cihânın,
Re'sinde temevvüc eden ey şanlı hilâl sen!...
Rûyunda parıldardı bütün pertev-i şânın.
Parladı güneşler gibi olmuş idi rûşen!...

Bir nazlı kızın reng-i hicâbı gibi bazen
Bir kırmızı tül oluyor vechine târi,
Lâkin yine şühiyyet-i hüsnün mütemâdî
Bir seyr ile âlemleri tezhîr ediyorken:

Semâ-yı melihindeki şanlar unutuldu,
Tozlandı yüzün reng-i hilâlin soluyordu.
Lakin ne o vechindeki sufret yeter artık.

Ey kırmızı sancak... Sana Osmanlılar âşık!...
Seyl-i nûr-ı hilâlindeki bu tozları mutlak,
Mihrâb-ı vatansın... Bu gün ey kırmızı bayrak!...
10 Temmuz 1327

(*Fırtına*, nr. 5, 8 Eylül 1327, s. 4)

OSMANLI YURDU

-Osmanlılara-

Biz ki Osmanlılarız şan verelim
Senin hıfzına peyman verelim
Dinin lütfuna şükran verelim
Vatan nâmına biz can verelim
    Ya vatan uğruna kurbân olalım
    Ya onun derdine dermân olalım
Kârımız: Fikr-i terakkî olsun
Kânımız: Hiss-i teâlî olsun
Kastımız: Kesb-i bülendî olsun
Ufkumuz: Vasl-ı me'ali olsun
    Ya vatan uğruna kurbân olalım
    Ya onun derdine dermân olalım

⁸ Alaattin Paşazâde Samih Fethi Bey, 1912-1914 arasında *Rûbâb* mecmuasında yazı ve şiirler yayımlamış sonraları ise M. Turhan Tan takma adıyla romanlar yayımlamış olan sanatçıdır. Hakkında ayrıntılı bilgi bk. (Polat 2005: 46), (Polat 2012: 133-134).

Biz Terakki diye cûşan olalım
Şu cihanda meh-i tâban olalım
Büsbütün mahv u perişan olalım
Yine biz fâik-i Kur'ân olalım
    Ya vatan uğruna kurbân olalım
    Ya onun derdine dermân olalım
Sa'y u gayret iledir mecd-i vatan
Saçıyor düşmanımız keyd-i vatan
Âtidir hep bütün ümmîd-i vatan
Sarıp solmamalı şimdi vatan
    Ya vatan uğruna kurbân olalım
    Ya onun derdine dermân olalım
Ey vatan ah yine diden bâkî
Bakıyorsun bize çeşmin şâkî
Sen o dilberlere benzersin ki:
Seni kabil mi bu halkın terki?
    Ya vatan uğruna kurbân olalım
    Ya onun derdine dermân olalım
Ne de mahzun bakınız hâl-i vatan
Doldurur her yeri velvâl-i vatan
Niye sisli bugün ikbâl-i vatan
Niye düşkün yine şehbâl- i vatan
    Ya vatan uğruna kurbân olalım
    Ya onun derdine dermân olalım
Daha şâd olmadı mahzun mahzun
Vatanın dideleri bizde bütün
Muntazır gayret ile sa'ye bugün
Edelim gayret ile cehdi füzûn
    Ya vatan uğruna kurbân olalım
    Ya onun derdine dermân olalım
Bize Osmanlı denir şân veririz
Vatanın nâmına biz can veririz
Sanmayın ki cânı âsân veririz
On nefer düşmana, bir kan veririz
    Ya vatan uğruna kurbân olalım
    Ya onun derdine dermân olalım
Zevkimiz: Rûh-ı teâlî-i vatan
Derdimiz: Derd-i terakkî-i vatan
Kastımız: Kesb-i meâlî-i vatan
Sa'yimiz: Men'-i tedennî-i vatan
    Ya vatan uğruna kurbân olalım
    Ya onun derdine dermân olalım
Düşünün neydik evvelce n'olduk
Yükselip evc-i kemâli bulduk
Bir zaman zulm-i Hamîd'e kulduk
Şimdi ondan hele biz kurtulduk

Ya vatan uğruna kurbân olalım
Ya onun derdine dermân olalım
Paralansa alamazken Yunan
Ne için uğraşıyordu bi- iz'ân
Girit'in uğruna koyduk biz can
Veremez cüz'ünü mutlak Tevrât
Ya vatan uğruna kurbân olalım
Ya onun derdine dermân olalım
Ya otursun o yerinde rahat
Ya da Türkler onu eyler iskât
Acaba yetmedi mi taksimât?...
Açar Osmanlı cihâna râyât!...
Ya vatan uğruna kurbân olalım
Ya onun derdine dermân olalım
Askeriz gösteriyor simâmız
Kahraman nâmı bizim da'vâmız
Vatanın hıfzı bizim sevdâmız
Âşıkız biz, bu vatan Leylâ'mız
Ya vatan uğruna kurbân olalım
Ya onun derdine dermân olalım
Bize Türk derler Oğuz Han babamız
Kahramânız, kahramandır atamız
Başka gâlip alamaz havsalamız
Yurdumuzdur ölüyorken tasamız
Ya vatan uğruna kurbân olalım
Ya onun derdine dermân olalım
Ne imiş süngü yeter dehşetimiz?
Fetheder kal'aları savletimiz
Gâlibiz! Cehd ü cihâd san'atımız
İşte târihe bakın hüccetimiz!...
Ya vatan uğruna kurbân olalım
Ya onun derdine dermân olalım

1325

(Fırtına, nr. 6, 16 Eylül 1327, s. 4)

Extended Abstract

In the Second Constitutionalist period, Turkish press was abundant and the collections regarding this era are scattered and these make the studies about this period difficult. It is clear that a living press is a wealth for the Turkish culture and literature. However, this situation leads to certain difficulties, in that the majority of the writers and poets of the period published their works for the first time in numerous and short-lived press organs and a complete analysis of these press organs has not been done yet, and these facts make things hard for the monographers and publishers. As the book *Balkan Savaşı Şairi Esat Rıza Bey ve Bütün Şiirleri (Esat Rıza Bey, the Poet of Balkan Wars, and All His Poems)* we have published in 2015 is based almost entirely on the media of the period, the poems published on *Mehtap Mecmuası* (name of the magazine) and *Fırtına Gazetesi* (name of the newspaper) are regrettably not included in this study.

We found new texts in magazine and newspapers that we acquired later, and thus the necessity of publishing these poems in terms of completing the poem corpus occurred. For this reason, the purpose of this study is to add poems to the poetry collections of Esat Rıza Bey, one of the poets of the Second Constitutionalist period. In the following studies, we transliterated Esat Rıza Bey's seven poems, which were published on *Mehtap Mecmuası* and *Fırtına Gazetesi* but were not mentioned in our abovementioned book into the new Turkish letters. These poems were given on the title of "Metinler" (Texts) in this study. In addition, we have mentioned various characteristics of these poems together with the period when they were published, and so evaluated and appreciated them concerning Esat Rıza's all poems. For example, in our first study, we emphasized that Esat Rıza Bey was a poet who wrote poems on individual subjects in accordance with Fecr-i Atî's understanding of poetry and then joined the National Literature Movement. The poems that we have identified recently have turned out to be the first pen experience of the poet concerning the dates. From this point of view, we have to consider these texts as the first trials of the poet. It is understood that he wrote these poems at a time when he had not established a definite path in poetry. When we analysed these seven poems, we understood that they were written in social and religious matters besides individual subjects. Five poems which were published in the Spring 1911 of *Fırtına* is on homeland and flag love, encouragement to work and famous *July 10th Fire* that happened in Istanbul. The dedication of one of these poems to Mehmet Akif and his attitude towards religion direct us to the conclusion that Mehmet Akif is influential on the poet's works which were written in the first period of his poetry. So, these poems can be said to be the products of the days when Esat Rıza Bey had not entered the environment of Fecr-i Atî yet. In addition, it is meaningful to dedicate to "Üstad (Master) Mehmet Âkif Bey". The fact that he accepts Mehmet Akif, one of the most important names of Islamic ideology of that time, as "master" reflects the mentality and religious sensitivity of the poet. Although Esat Rıza's later poems have strong religious sentiments, it is clear in the book of poetry *Kin* that he is more influenced by the Turkism movement later in his life.

We know from our work mentioned above that the first poem of Esat Rıza Bey was published in *Tiraje Mecmuası* (name of the magazine) in Kastamonu in April - May

1911. The poet published two poems with the title of *Kadın* (Woman) in the magazine named as *Kadın* (Woman) on April 11th and 18th of the same year. Interestingly, we learned that in August and October of the same year, he published two more poems named as *Kadın* (1) and *Kadın* (2), as seen above. Thus, it is determined that the poet has four poems called *Kadın*. When we evaluate all four poems, it is seen that they reflect a content, language and style completely in accordance with Edebiyat-ı Cedide and Fecr-i Ati aesthetics. A common feature of these four poems is that women are always identified with cosmic beings.

In addition to these words, a second point which attracts attention is the concept "homeland" in the autumn of 1911, when these poems were published, is in the direction of "Ottomanism ideology". Even the names of the poems confirm what we say: *Osmanlı Bayrağı* (The Ottoman Flag), *Osmanlı Yurdu* (the Ottoman's Home) and so forth. However, we did not find such an approach in other poems of the poet we had studied in the abovementioned work. This is true for all Turkist intellectuals until the era of separatist terrorist movements in the Balkans.

These poems written in the forms of sonnet verse and müstezat (kind of metamorphosis in Divan poetry) with aruz prosody as in his early poetry. It is also seen that language and style are in accordance with the understanding of Literature-Cedide and Fecr-i Ati. We can say that in these poems written in Ottoman Turkish, where the Persian language is emphasized, the meaning is somewhat dominated by a closed and artistic saying.

In conclusion, to re-evaluate these seven poems and prose of Esat Rıza, it is necessary to publish the second edition of our work *Balkan Savaşı Şairi Esat Rıza Bey ve Bütün Şiirleri* (Esat Rıza Bey, the Poet of Balkan Wars, and All His Poems). We hope to reach out to new information and texts and make a new and enlarged edition of our abovementioned work.